

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

4. Дудкина И.М. *Маркетинг: Анализ жизненного цикла швейных изделий // Швейная промышленность*. – 1991. – № 2. – С. 9 – 10.
5. Василевська В.В. *Швейні нитки сьогодні // Інформ. бюл.: Навч.-метод. центр “Укркоопспілка”, 2000. – 230 с.*

6. Мальцева Е.П. *Материаловедение швейного производства*. – М.: Легкая и пищевая промышленность, 1983. – 232 с.
7. Пожидаев Н.Н., Симоненко Д.Ф., Савчук Н.Г. *Материалы для одежды*. – М.: Легкая индустрия, 1975. – 224 с.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2008

УДК 378.147

Світлана Хоменко, кандидат педагогічних наук,
кафедра професійної педагогіки та методики професійного навчання
Бердянського державного педагогічного університету

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

У статті висвітлюється основна ідея – визначення стану науки та практики з питання формування економічних знань у майбутніх викладачів технічних дисциплін засобами комп’ютерних технологій. Отримано висновок про необхідність розробки ефективної методики навчання, яка б урахувала особливості підготовки інженерно-педагогічних кадрів технічного профілю, сприяла поступовому й цілеспрямованому становленню їх як професіоналів, та визначено напрямки науково-дослідної роботи.

Ключові слова: інженерно-педагогічні кадри, економічні знання, комп’ютерні технології, технічні дисципліни, навчальні плани, навчальні програми.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв’язок із важливими науковими та практичними завданнями. Інженерно-педагогічна освіта своїм зародженням зобов’язана стрімкому розвитку продуктивних сил у країні і, відповідно, гострій потребі в робітниках для виробничої та сільськогосподарської галузей економіки. Свою роль вона вбачала у підготовці викладачів технічних дисциплін для професійних навчальних закладів нижчої й середньої ланки, тобто професійних шкіл, професійно-технічних училищ, технікумів [1].

Відбудова України і зміна пріоритетів у розвитку галузей економіки розширили державне замовлення на інженерно-педагогічні кадри: крім викладачів технічних дисциплін в галузях електроенергетики, металургії, зварювання, машинобудування, сільськогосподарського виробництва, поліграфічного виробництва, комп’ютерних технологій тощо, також стали затребуваними викладачі дисциплін в галузях економічній, легкій промисловості, харчової промисловості, дизайну тощо.

Інтереси цього дослідження знаходяться в межах навчання викладачів саме технічних дисциплін, тому далі в роботі під інженерно-

педагогічними кадрами будуть розумітися викладачі технічних дисциплін. При цьому, до технічних дисциплін відносяться всі ті, навчальний матеріал яких стосується технічних систем (машин, механізмів, приладів, пристроїв, знарядь тієї чи іншої галузі виробництва) з точки зору їх ролі в конкретному технологічному процесі, конструкції, принципу дії, класифікації, характеристик, властивостей, особливостей вибору, обслуговування, модернізації та ін.

Згідно освітнього законодавства України [2] та концепції розвитку інженерно-педагогічної освіти в Україні [3], мета її полягає в задоволенні потреб суспільства в професійних освітніх послугах шляхом підготовки висококваліфікованих викладачів технічних дисциплін для вищих навчальних закладів I – II рівня акредитації, професійно-технічних навчальних закладів, навчальних центрів підприємств, підвищення кваліфікації викладацьких кадрів, формування викладачів як творчих, духовно багатих особистостей з урахуванням їхніх інтересів і здібностей. Ці вимоги отримали розвиток в галузевих стандартах і стандартах вищих навчальних закладів з підготовки викладачів технічних дисциплін.

Вони свідчать, що викладачі технічних

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

дисциплін мають бути обізнаними в економічних питаннях:

- на загальному рівні, який визначає їх як людей, поінформованих в питаннях відбудови країни, співпраці різних державних інститутів й установ, зв'язків між відділами і процесами в організаціях і відомствах;

- на професійному рівні, який визначає:

- їхню інженерну діяльність щодо прийняття економічно ефективних технічних рішень;

- їхню педагогічну діяльність щодо найкращого пристосування до умов організації та здійснення навчально-виховного процесу освітнього закладу та виконання пов'язаних із цим дій планування, раціонального використання аудиторного обладнання, часу, засобів навчання, економічно доцільного розвитку матеріальної бази тощо;

- економічне підґрунтя змісту технічних дисциплін і пов'язаної з цим інформації стосовно економічної доцільності використання й удосконалення технічних систем, технологічних процесів, їхніх параметрів і показників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Результати констатувального експерименту, який проводився на базі Бердянського державного педагогічного університету та Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків), вказують на те, що студенти інженерно-педагогічних спеціальностей недостатньо підготовлені в економічних питаннях:

- на низькому рівні знаходиться мотивація засвоєння ними економічного навчального матеріалу (74 % студентів);

- більшість студентів не мають системно сформованих економічних знань, використання яких робило б технічне проектування повністю свідомим і адекватним відповідно до реальних умов виробництва (69 % студентів);

- майбутні фахівці ігнорують економічну інформацію при формуванні змісту навчання технічних дисциплін (72 % осіб);

- студенти не вміють вільно й свідомо застосовувати засоби комп'ютерних технологій при розв'язанні економічних задач (80 %).

Пояснення цього ми вбачаємо в тому, що практичний і науковий аспекти формування економічних знань у майбутніх викладачів технічних дисциплін розроблені не в повній мірі.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є здійснення аналізу здобутків за кожним із вказаних аспектів, визначити проблеми і встановити шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Практичний аспект регламентують навчальні плани і навчальні програми підготовки майбутніх викладачів технічних дисциплін. Їхній аналіз дозволив отримати такі дані:

- на вивчення економічних навчальних дисциплін відведено тільки 4 % від загальної кількості навчального часу (в підготовці бакалаврів економічні дисципліни вміщені в циклі гуманітарних і соціально-економічних дисциплін – “Економічна теорія” і циклі професійних та практичних дисциплін – “Економіка підприємств та маркетинг”; в підготовці спеціалістів економічної дисципліною представлений цикл професійних та практичних дисциплін – “Організація виробництва і менеджмент”; в підготовку магістрів включена економічна дисципліна “Менеджмент професійної діяльності”; крім того, нормами часу передбачено включення економічних питань (розділу) в дипломне проектування, провідною в якому є випускова технічна кафедра);

- відбувається постійне збільшення обсягів економічної інформації в умовах зменшення навчального часу, який відводиться на вивчення економічних дисциплін;

- економічні дисципліни мають “слабкий” прикладний аспект;

- недостатнім є зв'язок між економічними дисциплінами;

- посилюється роль комп'ютерних технологій у вирішенні економічних завдань, але у навчальних планах підготовки майбутніх викладачів технічних дисциплін немає спеціальної навчальної дисципліни, у межах якої б здійснювалося навчання студентів застосуванню засобів комп'ютерних технологій при вирішенні професійних завдань, у тому числі й економічного характеру (в той же час, наприклад, у навчальному плані підготовки інженерів-педагогів економічного профілю така навчальна дисципліна є – “Програмування і комп'ютерні технології вирішення економічних задач”);

- майже відсутня інтеграція технічних, педагогічних і комп'ютерних знань з економічними.

Такий стан економічної складової підготовки інженерно-педагогічних кадрів, дійсно, не свідчить на користь ефективного формування економічних знань на рівні, який відповідав би вимогам сьогодення.

У науці, незважаючи на те, що категорія знань виділена давно й активно різнопланово вивчається,

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

тим не менше, економічним знанням та способам їхнього формування і застосуванню при цьому засобів комп'ютерних технологій, на наш погляд, приділяється недостатньо уваги. Найбільшого розвитку здобула економічна підготовка учнів середніх навчальних закладів, яка не може бути повною мірою запозичена для вирішення окресленої нами проблеми і вимагає суттєвого доопрацювання у контексті надання вищої інженерно-педагогічної освіти. Так, наприклад, формування економічних знань у школярів в умовах довузівської підготовки розглядаються Л.М. Новиковою, аналіз можливості нових форм господарювання для формування економічних знань і вмінь тільки школярів проведений Ю.К. Васильєвим та І.А. Сасовою, ідея включення окремих питань економіки до змісту математики знайшла відбиття у праці Є.К. Есенжолова, частковий вплив ділових ігор на економічну підготовку учнів розглядаються в роботі І.М. Печерського і З.А. Літова, Н. Новожилова й І.А. Сасова вказують на інтегративний характер шкільних курсів інформатики та економіки, їх між предметні зв'язки та можливість проведення бінарних уроків, М.О. Хроменковим вивчається залежність між змістом економічної освіти та способом його засвоєння школярами за допомогою комп'ютера. У контексті цього дослідження важливо зазначити, що формуванню економічних знань в педагогіці приділяється значна увага, цей процес може здійснюватися на основі інтеграції економіки, математики та інформатики, під час формування економічних знань певна роль належить комп'ютерним засобам навчання.

Визначення і внесення відповідних коректив у практику підготовки цих кадрів на науковій основі без зміни навчального плану і є тією проблемою, яка постала перед інженерно-педагогічною освітою. Її вирішення є продовженням здійснюваних наукових пошуків у педагогіці.

Висвітлити проблему навчання економічних питань у вищих навчальних закладах ми вважаємо за доцільне окремо для кожного напрямку підготовки: педагогічного, технічного та інженерно-педагогічного.

Так, важливими для педагогічної практики є питання, пов'язані з методикою викладання економічних дисциплін, свої бачення якої на засадах традиційних та інноваційних методів таких, як Кейс-метод, малі групи тощо пропонує О.В. Аксьонова. Але ця методика призначається для використання в процесі підготовки студентів економічних спеціальностей і тому не враховує особливості інтегрованої спеціальності, якою є

інженерно-педагогічна. Викладання економічних дисциплін за допомогою дистанційної форми навчання розглядається Л. Клеєвою. При цьому економічна підготовка студентів здійснюється шляхом застосування нової і популярної останнім часом для вищих навчальних закладів такої форми підготовки, якою є дистанційне навчання. Ними має бути вирішене питання формування економічних знань як основи для якісної технічної підготовки, що проявляється у свідомості й доцільності прийняття проектувальних рішень для виробничої галузі за допомогою засобів комп'ютерних технологій. Отже, ця робота не вичерпує обраного нами наукового пошуку. Рівні і способи надання економічної освіти і молодших школярів, і дорослих, у тому числі й засобами комп'ютерних технологій, пропонуються Г.О. Ковальчук, але залишається поза увагою прикладний аспект застосування цих технологій у межах всіх видів підготовки, які існують у вищій школі. Підготовка майбутніх педагогів для організації та здійснення професійної діяльності, керуючись економічними знаннями та вміннями, вивчається А.М. Войнаровським, але з позицій цього дослідження залишається не розкритим питання інтеграції економічних, технічних та педагогічних знань за економічним змістом.

Економічні знання – обов'язковий компонент інженерної освіти, який визначається не тільки загальними тенденціями розвитку економіки країни, а ще й тенденціями розвитку технічних систем, технологій та ін. Викладачами вищих технічних навчальних закладів, дослідниками економічної підготовки інженерних кадрів підкреслюється, що в системі безперервної професійної підготовки має місце постійний перегляд змісту навчального процесу й зміни спрямованості навчальних дисциплін, тобто їхня переорієнтованість на модель професійної діяльності, що розвивається в змінних економічних умовах. Зазначається, що економічну освіту можна розглядати як одну зі складових сфери культури, тому підготовка фахівців з економічним мисленням підвищує загальний рівень культури конкретного суспільства. У процесі навчання майбутні фахівці опановують конкретну технологію або професійну діяльність на основі економічних підходів стосовно до певного рівня культури професійного світу, а також зміст циклу економічних дисциплін, які надаються йому за допомогою різних методів, способів і форм, визначених характером навчальної діяльності. Формування системи понять еколого-економічного змісту в процесі професійної підготовки студентів технічного коледжу, який

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

випускає лише бакалаврів, досліджує В.Г. Мазурок. Особливості інженерної підготовки інженерно-педагогічних кадрів розглядає В.П. Курок, але формування економічних знань все ще потребує уваги: залишається не розробленою методика формування економічних знань засобами комп'ютерних технологій, яка б урахувала умови підготовки цих фахівців.

Формуванням у майбутніх інженерів-педагогів, на жаль, лише економічного профілю проєктувальних умінь розробки бізнес-планів у дисципліні "Проєктування і комп'ютерні технології вирішення економічних задач" займається В.С. Кошелева. Складові професійної педагогічної діяльності інженерно-педагогічних кадрів та особливості навчання їй містяться у працях Н.О. Абаймової, В.В. Бажутіна, В.С. Безрукової, Н.О. Бряханової, О.Р. Ганюпольського, Н.С. Ерганової, О.М. Железнякової, Г.Є. Зборовського, Е.Ф. Зеєра, В.Д. Іванової, Г.О. Карпової, О.Е. Коваленко, В.П. Косирева, Ю.А. Кустова, В.В. Кустової, Г.Г. Левіної, А.Т. Маленка, Е. Нероби, Н.М. Нікітіної, В.І. Нікіфорова, М.О. Петухова, З.А. Решетової, Г.М. Силиціної, Є.В. Шмакова та ін. Авторами в тому числі підкреслюється значення економічних знань у професійній педагогічній діяльності інженерно-педагогічних кадрів, але немає системи економічних знань, не розроблена методика їх формування, а використання комп'ютерів у навчальному процесі зводиться тільки до реалізації педагогічної спрямованості комп'ютерних дисциплін та проведення контрольних заходів.

На значну роль комп'ютера у навчальному процесі середніх та вищих навчальних закладів, у тому числі й з метою здійснення економічної підготовки, вказують Б.С. Гершунський, Л.В. Глухова, А.М. Довгялло, І. Завадський, А.О. Іванова, В.А. Ізвозчиков, Н.В. Макарова, Є.І. Машбиць, Л.С. Межейникова, О.К. Овчаренко, М.О. Пивоварова, М.М. Фіцула, В.О. Чернов. Автори зазначають, що при неабсолютній ролі комп'ютера в навчанні, тим не менше, сучасні можливості роблять його прогресивним засобом, здатним суттєво підвищити ефективність навчального процесу. Вони пропонують використання комп'ютера для створення електронного підручника як ілюстратора під час ведення лекційного заняття, як засобу для здійснення студентами тренажерних вправ чи виконання екзаменаційних завдань, але залишається відкритим питання системного використання сучасних засобів комп'ютерних технологій в економічній підготовці інженерно-педагогічних кадрів технічного профілю.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, у педагогічній науці та практиці закладено і зроблено багато для процесу формування економічних знань засобами комп'ютерних технологій, але в контексті навчання майбутніх викладачів технічних дисциплін це все потребує подальшого наукового пошуку, теоретичних розробок і їх впроваджень.

В умовах незмінності загального терміну підготовки майбутніх викладачів технічних дисциплін та неможливості вплинути на зміст навчального плану діючим представляється рішення, яке полягає в:

- установці комплексної мережі міжпредметних зв'язків навчального матеріалу комп'ютерних, економічних і технічних дисциплін, що вплине на їх зміст і розставить акценти на формуванні економічних знань;

- застосуванні засобів комп'ютерних технологій в процесі формування економічних знань у межах економічних і технічних дисциплін.

І в цьому процесі застосування засобів комп'ютерних технологій має подвійне значення:

- сприяти ефективному засвоєнню економічних знань;

- сприяти засвоєнню знань про застосування засобів комп'ютерних технологій при вирішенні техніко-економічних завдань.

Їх використання разом із звичайними засобами, на нашу думку, дозволить певним чином компенсувати недоліки традиційної системи навчання:

- вибіркового характеру зворотного зв'язку зі своєчасною корекцією діяльності студента (зворотний зв'язок нерозривний з контролем і оцінкою знань студентів; виявлення ступеня засвоєння матеріалу, із застосуванням комп'ютера, дозволяє: скоротити час контролю, підвищити його об'єктивність, одночасну перевірку знань великої кількості студентів за короткий термін);

- шаблонна побудова, одноманітність (грамотне використання засобів комп'ютерних технологій залежно від змісту навчального матеріалу, базового та необхідного рівнів підготовки студентів дозволяють виділити головні моменти навчальних тем, використати різні прийоми наочності);

- пасивність студентів (використання комп'ютерної техніки у навчальному процесі, як відомо, значно підвищує мотивацію студентів і активізує їх навчально-пізнавальну діяльність вже само по собі, не кажучи про нестандартні прийоми та підходи подання навчального матеріалу,

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ЕКСТРЕМАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

використання яких стає можливим завдяки сучасним комп'ютерним технологіям);

- відсутність індивідуального навчання (студенти, як правило, змушені рухатися в одному темпі, а це величезні фізичні перевантаження; індивідуалізація й диференціація навчання являють собою адаптацію навчальних впливів до особливостей кожного студента; індивідуалізувати навчання можна лише завдяки особистісно спрямованому інформаційному потоку, а це можливо за допомогою або вчителя-репетитора, або комп'ютера);

- відсутність самостійності (тенденція до зменшення частки аудиторного часу на користь самостійної роботи студентів вимагає як готовності їх до ефективної самостійної роботи,

так і серйозного навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін; у цьому випадку комп'ютерні технології відіграють провідну роль і виконують численні навчальні функції, сприяючи засвоєнню навчального матеріалу тими, хто вчиться).

1. Брюханова Н.О. Історія становлення інженерно-педагогічної освіти // *Проблеми інженерно-педагогічної освіти: Збірник наукових праць*. – Харків: УІПА, 2006, № 12. – С. 46 – 58.

2. Законодавство про освіту. – Х.: ПП “ІГВІНІ”, 2005. – 240 с.

3. Концепція розвитку інженерно-педагогічної освіти в Україні /О.Е. Коваленко та ін. – Харків: УІПА, 2004 р.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2008

УДК 371.125

Тетяна Храпко, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри трудового навчання
Херсонського державного університету

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ЕКСТРЕМАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

У статті розглядаються особливості підготовки майбутніх психологів до роботи з людьми в надзвичайних ситуаціях. Пропонуються рекомендації щодо подолання травматичного стресу, розкрито конкретні форми поведінки, що дозволяють упоратися з надзвичайними ситуаціями. Також рекомендації психологам до роботи з різними групами людей в екстремальних ситуаціях.

Ключові слова: експериментальна та критична ситуація, психодіагностика, психотерапія, “інформаційна терапія”.

Постановка проблеми. Зростання числа екстремальних ситуацій (техногенних і природних катастроф, міжнародних конфліктів, терористичних актів) у нашій країні за останні роки диктує необхідність підготовки фахівців, здатних надавати екстренну психологічну допомогу жертвам подібних ситуацій. Незважаючи на всю важливість й актуальність проблем надання екстренної психологічної допомоги населенню в екстремальних ситуаціях, ці питання залишаються досить новими для психолога.

Значна увага приділяється в психологічній літературі виявленню, психологічному аналізу й класифікації різноманітних психічних феноменів, що виникають у жертв екстремальних подій [1]. Зокрема, психологічні феномени, що виникають в умовах виникнення надзвичайних факторів, описуються в літературі за назвою

посттравматичного стресового синдрому, або посттравматичного стресового розладу. Негативні психічні стани, що виникають внаслідок впливу екстремальних факторів – це стрес, фрустрація, криза, депривація, конфлікт. Ці стани характеризуються домінуванням гострих або хронічних негативних емоційних переживань: тривоги, страху, депресії, агресії, дратівливості, дисфорії. Виникаючи в цих станах афекти можуть досягати такого ступеня інтенсивності, що вони впливають на інтелектуально-мнестичну діяльність людини, утрудняючи процес адаптації до подій, що відбуваються. Інтенсивні емоційні переживання, такі, як страх, паніка, жах, розпач, можуть утрудняти адекватне сприйняття дійсності, правильну оцінку ситуації, заважаючи прийняттю рішень і знаходженню адекватного виходу зі стресової ситуації.

Психологія екстремальних ситуацій має як свій